

SVOBODA

VSEBINA:

Uvodna beseda.

Käthe Kollwitz: Puntar. (Slika.)

Roza Luxemburg: Naš končni cilj.

Dr. Tuma: Socialna vzgoja v Rusiji.

Jack London: Vladajoča družba.

Delavski šport:

Delavsko športno gibanje v Jugoslaviji. — Delavskim športnikom in športnim klubom. — Delavski kolesarji. — Delavski šport v inozemstvu.

Delavske knjižnice:

Knjižnice »Svobode«.

Pevska društva.

Naše podružnice.

Puntar. (Opis k sliki.)

Listnica uredništva.

Ob desetletnici »Svobode« v Trbovljah. (Na ovitku.)

1. štev.

1. januarja.

Ob 10 letnici „Svobode“.

Razvoj »Svobode« v Trbovljah.

V Trbovljah je obstojala v letih 1912—14 delavska kulturna organizacija »Vzajemnost«, katera je imela moški pevski zbor in dramski odsek. Takoj ob izbruhu vojne je bilo društvo razpuščeno. Ker se je takoj po vojni ustanovila v Ljubljani del. kult. org. »Svoboda«, sta sklicala s. Sitter (sedanji župan) in s. Klenovšek Jakob ustanovni občni zbor »Svobode«, podružnice v Trbovljah, in sicer za dan 5. jan. 1919. Izvolil se je sledeči odbor: preds. s. Klenovšek Jakob, namest. Koren Miha, tajnik Kokalj Viktor, blagaj. Ajdišek Jernej, taj. namestnica Bravec Amalija; odborniki: Deželak Ivan, Krušič Ivan, Hlebec Bertl, Princ Jože, Zelenšek Angela; nadzorniki: Renko Miloš, Lavrini Franc in Strganšek Mici. Takoj po obnem zboru se je ustanovil dramski odsek, nato pevski odsek (moški in mešani zbor), kateri je prevzel od bivše »Vzajemnosti« arhiv (glasovir itd.). Ustanovila se je tudi politična šola, katero je vodil s. Lemež iz Ljubljane.

Dne 2. junija 1919 se je ustanovil tamburaški odsek pod vodstvom sodr. Čečeve, in sicer samo za članice. V mesecu juniju se je otvorila tudi knjižnica »Svobode«. Nekatero knjige je društvo prevzelo od strokovne org. rudarjev in 237 knjig je nakupilo v Ljubljani. — V decembru 1919 se je otvorila tudi plesna šola.

Dramski odsek je uprizoril kot prvo predstavo sodr. Etb. Kristana »Zvestoba«, in sicer 16. febr. 1919, katero je tudi ponovil. Nadalje se je uprizorilo v letu 1919: »Trije ptički« dvakrat, »Divji lovec« dvakrat, »Ulica štev. 15« dvakrat, »Mlinar in njegova hči« dvakrat in »Dva Pavla« dvakrat. Skupno je bilo 12 dramskih predstav, katere je posetilo 4215 oseb. Režijo sta vodila g. Vidic in s. Novak-Franc. — Nadalje je priredila »Svoboda« dne 19. marca 1919 »Bezručev večer«, pri katerem so nastopili: s. Vehovec Jakob, s. Albreht in moški pevski zbor.

1920.

Dramski odsek je uprizoril do 10. aprila 1920 sledeče predstave: »Sovražnik ženske«, »Kralj Herod«, »V medenih dneh« in »Bucek v strahu«. Vse te prireditve so se vršile v dvorani g. Forte, ker dvorana Del. doma še ni bila zgotovljena. Ker je prišlo tudi v »Svobodi« do razkola, se je vršil 24. nov. 1920 II. ustanovni občni zbor, na katerem je bil ponovno izvoljen za predsednika s. Klenovšek Jakob. — Dramski odsek je uprizoril vzlic temu, da je bil trenutno oslabiljen: »Napoleonov samovar«, »Ideaina tašča«, »Vse naše« in »Staro in novo leto«, spojeno s čajnim večerom. Te prireditve so se vršile v novi dvorani Del. doma. Režijo je vodil s. Pavšek Ivan. Skupno je bilo v letu 1920 8 dramskih predstav, katere je posetilo 3008 oseb.

Zadruga »Delavski dom« je s tem, da je dogradila veliko dvorano, veliko pripomogla »Svobodi« do večjega razmaha. V letu 1920 je priredila »Svoboda« 1 plesni večer (brezalkoholni) v novi dvorani.

1921.

V letu 1921 je otvorila »Svoboda« plesno šolo, katero je posečalo okoli 200 članov in članic.

Na obnem zboru v mesecu septembru je sklenila »Svoboda« ustanoviti telovadni odsek. Vodstvo je prevzel s. Ameršek Franc.

Dramski odsek je uprizoril sledeče predstave: »Mati« dvakrat v Trbovljah in enkrat v Brežicah, »Cigani« dvakrat v Trbovljah in enkrat v Zagorju, »Legijonarje« dvakrat, »Naša kri«, »Kralj na Betajnovi«, »Razvalina življenja«, ob priliki strankinega zbora dne 26. dec. 1921 živo sliko »Prvič na delo«, na Silvestrov večer »Staro in novo leto«, nadalje mladinske predstave: »Biseri in cekinji«, »Zaprta laž«, »Dim in Vanda« in »Miklavžev večer«. Režijo je vodil s. Pavšek Ivan, za mladino s. Korimšek Martin. Vseh dramskih prireditev je bilo 17, katere je posetilo 7386 oseb.

1922.

V letu 1922 je priredila »Svoboda« 6 predavanj (pred. s. Seliškar), 3 čajne večere, Cankarjev večer in 5 umetniških večerov. — »Svoboda« je nakupila telovadno orodje. Dramski odsek je uprizoril: »Kralj na Betajnovi« (ponovitev), »Razvalina življenja« (ponovitev), »Večleja«, »On in njegova sestra« dvakrat, »Hlapci« (1. maja), »Sine« enkrat v Trbovljah, enkrat v Hrastniku in dvakrat v Šoštanju, »Mati« enkrat v Trbovljah in enkrat v Šoštanju, »Otroška tragedija«, »Moč uniforme« dvakrat, »Zaklade«, nadalje mladinske predstave: »Ne vdajmo se«, »Dim in Vanda« v Hrastniku in »Miklavžev večer«. Režijo so vodili ss. Novak Franc, Polovič Milan in Korimšek Martin. Vseh dramskih prireditev je bilo 19, katere je posetilo 7640 oseb. Najbolj obiskana prireditve je bila igra »Moč uniforme«, katero je posetilo prvič 780 oseb, drugič pa 590.

S · V · O · B · O · D · A

MESEČNIK DEL. KULTURNE IN TELOVADNE ZVEZE »SVOBODA« ZA JUGOSLAVIJO

Naročnina za člane letno (všteta v članarini)	Din 12—
Naročnina za nečlane letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
Za Ameriko: Chicago Ill. 3639 W, 26 Th. St.

Uvodna beseda.

Z novim letom smo pričeli na novo izdajati svoj list »Svoboda«. Naša organizacija je prebrodila vse križe in težave, ki jih je bilo deležno celokupno razredno delavsko gibanje Slovenije po vojni. Izšli so razni listi: »Svoboda«, »Kres« in zopet »Svoboda« in vsi so prej ali slej prenehali izhajati. Bilo je več volje kot moči in zato se listi niso ohranili.

»Svoboda« je pretrpela razne krize, dokler se nismo pod predsedstvom s. dr. Tume prepričali, da naša zveza ne more biti strankarska organizacija, temveč da se more uveljaviti le kot splošna delavska marksistična kulturna zveza. V tem spoznanju je na lanskem občnem zboru izvoljeni centralni odbor pričel konsolidirati »Svobodo«, ki je danes notranje tako trdna, kot še ni bila nikdar poprej. Počakali smo z izdajo lista, dokler nismo čutili, da zveza zmore vzdrževati svoj list.

Vsem dvomljivcem danes zagotavljamo, da bo odslej naš list redno in trajno izhajal.

»Svoboda« se mora razširiti, mora zajeti vso delavsko mladino in jo vzgojiti v duhu proletarske solidarnosti, v duhu revolucionarnega socializma. Temu namenu bo list predvsem služil.

Mesečnik »Pod Lipo« se je umaknil splošnemu kulturnemu glasilu »Svoboda«. Pozdravljamo to zavednost uredništva »Pod Lipo« in vabimo vse njene naročnike, da se oprimejo našega lista. Zlasti od ameriških sodrugov pričakujemo, da razširijo naš list med slovenskimi izseljenci.

Od vseh naših podružnic in sorodnih delavskih organizacij pa pričakujemo, da bodo poskrbele za to, da se bo krog naših naročnikov in članov stalno širil.

Slovensko delavsko kulturno gibanje je še vedno razcepljeno na polno malih krajevnih društev. S svojim listom upamo, da bomo pospešili zedinjenje vseh teh društev v enotno kulturno zvezo, ki bo tudi tehnično zmogla boj proti nacionalistični »Zvezi kulturnih društev« in klerikalni »Prosvetni zvezi«.

V književnosti pa bomo Mohorjevi in Vodnikovi družbi napovedali boj s »Cankarjevo družbo«, ki bo v slednjo delavsko hišo prinesla delavsko, socialistično knjigo.

Združimo svoje moči!

S »Svobodo« — za svobodo!

Naš končni cilj.

(Ob obletnici umora Karla Liebknechta in Roze Luxemburgove.)

... Kajti, cenjeni navzoči, kaj drugega je za nas sedanji pruski boj za splošno volilno pravico, kakor samo ena stopnja v socialističnem boju, le en korak naprej na naši zgodovinski poti k socialističnemu končnemu cilju? ... Naša prava misija, zgodovinski poklic proletarijata je, stremeti za tem, da vso meščansko državo z vsem njenim meščansko-parlamentarnim sijajem vržemo iz tečajev in uresničimo socializem, da z izročitvijo vseh produkcijskih sredstev v skupno lastnino vse družbe nadomestimo kapitalistično anarhijo s smotreno gospodarsko organizacijo in s tem odpravimo s sveta izkoriščanje, hlapčevstvo v vsaki obliki. Zato se borimo tudi za enakopravno volilno pravico, da dvignemo proletarske množice gospodarsko in politično, da jih izšolamo, da jih združimo, da hitimo nasproti času, ko bo delavski razred dovolj močan in prosvitljen, da prevzame vso politično oblast v državi v svoje roke in da uresniči socializem. Za to rabimo orožja, za to kujemo meče...

... Naša naloga je, da izkoristimo vsako priložnost, da razgibamo veliko množico proletarijata, da jo podžgemo k akciji. Velikih akcij množic, velikih stavk ne moremo delati umetno, na komando; toda k sreči se jih tudi ne da umetno preprečiti, ako so razmere za nje zrele. V najširših plasteh proletarijata moramo vzbuditi zavest svoje lastne moči, krepiti bojovno energijo in s polnimi rokami sejati seme socializma. Nadaljnje prepustimo potolaženi poteku dogodkov s trdno zavestjo, da nam gre zgodovina na roko in da mi socialdemokrati ostanemo zmagovalci v tem boju kot pri vsaki etapi na našem pohodu k socializmu — kljub vsemu!

Opomba uredništva: Dne 15. januarja 1919 sta bila zavratno umorjena velika revolucionarja Roza Luxemburg in Karl Liebknecht. Svetovni proletarijat se jih vsako leto spominja. Tudi našemu delavstvu sta izmed vseh velikih socialističnih borcev najbolj poznana. — V našem listu se jih spominjamo s tem, da priobčujemo gornje poglavje iz govora Roze Luxemburgove 17. aprila 1910. v Frankfurtu. Govor smo povzeli iz nemške zbirke »Redner der Revolution«. Ta govor je primeren tudi še danes za nas, ki moramo »izkoristiti vsako priložnost, da razgibamo veliko množico proletarijata, da jo podžgemo k akciji«, da jo povedemo v boj proti reakciji, za svobodo, za socializem!

Dr. Tuma H.:

Socialna vzgoja v Rusiji.

Boj s tajnimi silami v srcu in umu, to je življenje. Soditi svoje stremenje sam, pa je pesnitev ustvarjanja. *Ibsen.*

»Slovenec« je v svoji številki z dne 27. septembra 1928 prinesel sledeče poročilo rektorja Moskovske univerze A. Pinkjeviča:

»Socialna vzgoja pri nas ne pomeni socialne pedagogike, temveč samo območje splošno izobrazujoče šole, ki obsega zavode za otroke od tretjega do sedemnajstega leta. Deli se pa v zavode za predšolsko vzgojo in one za mladino odraslo šoli. Zlasti ideja državnih predšolskih vzgajališč je pognala silno močne korenine spričo spoznanja dejstva, da vzgoja v predšolski dobi tvori temeljno osnovo vsega poznjšega vzgojevalnega dela. Prva perioda ne izkazuje še ustaljenega naziranja,

temveč je prilagojena več ali manj še Fröbelnovi ali Montessorijevi zasnovi otroških vrtcev. Šele polagoma je tudi otroški vrtec dobil sovjetsko lice in boljševidski ideologiji odgovarjajočo teoretično fundacijo.

Značilno za našo pedagogiko je njena usmerjenost k interesom delavca in je v tem smislu razredna pedagogika. Spočetka se je tudi sovjetskim pedagogom zdelo, da ta razredni moment v pedagogiki predšolske dobe ne more igrati resne vloge. A življenje je pokazalo drugače. Spričo dela nam je postalo jasno, da se mora temelj delavsko-proletarskemu svetovnemu naziranju položiti že v najnežnejši dobi.

Da dokažem to dejstvo, navajam primer. Po vsem svetu večina pedagogov vzdržuje stališče, da se biogenetični zakon mora prenesti tudi v psihologijo in pedagogiko. Na podlagi take koncepcije celo pomembni pedagogi menijo, da mora otrok nujno napraviti tudi svoj religiozni štadij razvoja. Tudi nekateri sovjetski pedagogi so spočetka delili to mnenje. A kaj je pokazala praksa? Če otrok v svoji okolici ne najde materiala za zgradbo svojega religioznega sveta, potem tudi ne javlja nikakršnih znakov kakršnekoli religioznosti. Iz tega dejstva smo nujno morali sklepati, da se religioznost ustvarja z miljejem, otrokovim okolišem, da pa nikakor ni nekaj prirojenega.

Do iste ugotovitve smo prišli v področju socialno-političnega svetovnega naziranja. Ta se nikakor ne podeduje, temveč se ustvari v otroku z vplivi okoliša, v katerem živi.

Če pa je temu tako, moramo pričeti delo za oblikovanje svetovnega naziranja že na najzgodnejši stopnji otrokovi. To stališče je merodajno za vso našo pedagogiko. Pri tem seveda ne hodi svojih potov, marveč je tudi v pedagogiki marksistična filozofija prenešena na gotov fenomen družabnega življenja.

Niti Fröbel niti Montessori ne govorita o delu v socialno-političnem pomenu besede, kakršen velja nam. V sovjetski Rusiji delo ne pomeni zgolj nekega dopolnilnega predmeta v šoli ali otroškem vrtcu (prim. rokotvorni pouk); nasprotno: delo je mogočno sredstvo za tvoritev proletarskega svetovnega naziranja. Nikakor ne oporekamo, da delo prinaša celo vrsto dragocenih momentov v otrokov razvoj, kakor razvoj intelekta, hotenja itd. Vendar če bi delo imelo v šoli zgolj ta smoter, bi šole ne mogli imenovati »delovne šole«.

Tako se ruska šola trudi, da v otroškem vrtcu ustvari vsaj podlago za vzgojo aktivnega, kolektivistično mislečega, psihologiji in svetovnemu naziranju proletarca se približajočega človeka. Aktivizem, kolektivizem, materializem, — ti naši zahtevki ohranijo tudi za otroški vrtec svojo veljavnost.

Lahko pa nas vprašajo: Ali pa imate tudi sredstva za to? Ali morete v tej zgodnji mladosti doseči cilje, ki si jih stavite? In če jih dosežete, ali ne spačite s tem otroških duš? Danes v 11. letu obstoja sovjetske vlade imamo dovolj materiala, da na ta vprašanja odgovorimo s polnim prepričanjem in istinitim poznanjem stvarnega stanja. Orisati hočem seveda zelo bežno in površno življenje otroškega vrtca v njegovih temeljnih potezah.

V našem otroškem vrtcu se kakor v zapadno evropskem goji igra in pripovedujejo pravljice (seveda ne take z religiozno in mistično vsebino). Nekaj didaktičnega materiala smo si izposodili iz Montessorijevih in severnoameriških otroških vrtcev. Vendar se pa sovjetsko-ruski otroški vrtec po svoji zunanji organizaciji bistveno loči od zapadno-

evropskega in severnoameriškega. Naš otroški vrtec skuša doseči čim ožjo zvezo z okoljem in v njem se razvijajočem življenjem. Otroški vrtec se živo udeležuje političnih praznikov, vodi otroke v delavnice rokodelcev in jih tudi organizira v otroških organizacijah. S tem dosega, da se otrok iz življenja odraslega ne izloči, temveč se ga na njemu lasten način udeležuje. Sicer pa, če bi si otroški vrtec tudi ne stavil te naloge, bi itak nova sovjetska družina vodila svojega otroka v življenje sodobnosti. Na podlagi tega približevanja življenju vrši otroški vrtec svoje delo.

Za vzgojno prakso v predšolski dobi velja sledeče: kakor na vseh ostalih poljih ljudske izobrazbe, je tudi tu delo centralna os, okoli katere se suče vse udejstvovanje vzgojitelja, in sicer delo, ki ni zgolj abstrakten pojem, temveč ono konkretno delo, ki je razumevanju otroka dostopno. Na eni strani so to različne oblike samodelavnosti, primerne otrokovi starosti in stvarjajoče delo samo, na drugi strani pa zanimanje za delo obdajajoče ga okolice. Seveda ne zanemarjamo igre, temveč skušamo celo, da delo dobi emocijske okraske in se tako približuje igri. Zato se odločno branimo, da bi, kakor Montessori, sestavljali didaktični material iz umetno izbranih predmetov.

Druga močna ideja naše predšolske pedagogike je pa ozka spojitve otroških zavodov s sodobnostjo in čim najgloblja poglobitev vanjo. Oblike te spojitve so najrazličnejše in se v naših otroških vrtcih skrbno goje. Baš to je oni moment, ki včlenja otroški vrtec v celotni vzgojno-izobrazbeni sistem, in jih označuje kot organičen del prosvetljenega sistema sovjetske Rusije.

Tretja značilna poteza otroškega vrtca sovjetske Rusije pa je organizacija samovladanja otrok. Seveda se ta ideja uresničuje v svojih najelementarnejših oblikah, pri čemer igra najvažnejšo vlogo vzgojiteljeva osebnost. Otroški sestanki, njihova službena pomoč, izvršitev danih naročil itd. so postali bistveni sestavni del naših otroških vrtecev. Razvoj k samovladanju otrok v predšolskih zavodih odgovarja temeljnim zahtevam sovjetske pedagogike — vzgoja k aktivizmu in samostojnosti.

Ko sem l. 1926 obiskal otroške vrtece na Dunaju, me je čudno dirnil pogled na triletne otroke v šolskih klopetih; to naravnost nasprotuje naši predstavi vzgoje. Mi skušamo odstraniti klopi iz šol, ker nam pomenijo simbol otrokove pasivnosti. V naših otroških vrtcih naj se čutijo otroci svobodne, samostojne in aktivne; jači naj se v njih volja k delu in ustvarjanju za vsako ceno.

V sovjetskoruskem šolskem vrtcu seveda ni nikakih verskih znamenj, vzgoja je docela protiverska; dosega naj vsaj toliko, da ostanejo otroci nevezani na kakršnokoli mistično naziranje.

Notranja razčlenitev je zelo pestra. Voditelji takih šolskih zavodov skušajo ustvariti čim racionalnejšo razdelitev časa na igro, delo, izlete, otroška zborovanja, razvedrilo in spanje; otroci prebijejo velik del dneva v otroških vrtcih (starši jih privedejo tja, ko gredo na delo, in jih po končanem delu odvedejo zopet domov).

Pripomniti pa je, da so temelji vzgoje in izobrazbe v vseh zavodih enaki: povsod skušamo uresničiti temeljne zahteve sovjetske pedagogike. To dovolj označuje notranjo enotnost celokupnega sistema prosvetnega dela sovjetske unije. —

Temu poročilu »Slovenec« dodaje, »da sovjetska Rusija s strastno doslednostjo vrši svojo idejno nalogo. Svojo radikalno zahtevo brez-

med drugim vprašanje o neumrjčnosti duše. Odgovoril sem mu iz spomina po knjigi točno in dobro. No, dodal je vprašanje: »Ali ste pa to tudi razumeli?« Dobil je za zdrav razum edino mogoč odgovor: »Ne, ker se neumrjčnosti duše sploh ne more razumeti.« Ne-le, da mi je dal strogi profesor iz verstva dvojko, očital mi je nesramno obnašanje radi priprostega, resničnega odgovora ter niti ni hotel privoliti, da bi delal preizkušnjo ter bi moral tako izgubiti celo šolsko leto. Le ker sem obljubil, da se odstranim iz gimnazije in vsled prigovarjanja ravnatelja Smoleta, sem smel izpit ponavljati. Le z izpitom sem mogel biti sprejet na učiteljske. Ali ni to nasilje?

Latinščine in grščine, kakor se jih uči na gimnaziji, nisem mogel prebavljati; zdel se mi je ves pouk in doseženo znanje mlatenje slame, prazne slame. Od milijonov učencev grščine jo za življenje nihče ne zna. Takozvana formalna vzgoja pa ni drugzega nego vklenitev človeškega uma na formule in na iz ust priučenega znanja brez vsebine, adaptacija za tako delo. Ko so zborovali naši napredni akademiki leta 1906 v Celju, sem k dnevnemu redu o klasičnem pouku izrekel sodbo: »Pouk grščine in latinščine dela našo mladino formalno sposobno za policijsko državo. Uči jo kloniti um pod mrtve jezikovne zakone zato, da klone duh v življenju pod zakon države in cerkve — nasilju.« Sovjeti se bore za novo svetovno naziranje, Evropa ga nima in sveta katoliška cerkev tudi ne.

S tem seveda ni rečeno, da je sovjetska pedagogika edino prava. Tudi ona šele tiplje in išče po izhodu in cilju. Prav ima le, ko kliče: Proč od zapadne napredne in cerkvene vzgoje in šole! Predpogoj za nove cilje je razrušitev starega in nerabnega. Velika vojna je docela jasno pokazala, da je dosedanja vera in morala preperela, da sta država in cerkev skupno krivi na klanju ljudstva, da sta združeni učili človeštvo najostudnejših zločinov, da ni misliti na osvobojenje duhov, dokler jih oklepajo zakoni države in cerkve. Bodi šola ruskih sovjetov tudi le poizkus — moramo preko njega — ali pa nazaj na srednji in stari vek z vsemi svojimi grozotami za duh in telo za ogromno večino človeštva. Untergang des Abendlandes, je zapisal filozof Spengler, Ex oriente lux, ponavljam jaz!

(Konec prihodnjič.)

Jack London:

Vladajoča družba.

(Poglavje iz zbirke »Ljudje dna«.)

V tem zaključnem poglavju bo umestno, da si ogledamo socialen prepad v celoti in se obrnemo z gotovimi vprašanji na civilizacijo, z vprašanji, katerih odgovor mora pomen te civilizacije dvigniti ali upropastiti. Ali je na primer civilizacija izboljšala razmere človeka? Z besedo človeka mislim povprečnega človeka.

Poglejmo: V Aljaski, na obrežju Yukona, v bližini izliva reke, živi ljudstvo Inuitov. To so zelo primitivni ljudje, pri katerih se opažajo le komaj zametni začetki velike konstrukcije takozvane civilizacije. Premoženje ljudstva se giblje nekako približno okrog dveh funtov šterlingov na osebo. Ti ljudje si oskrbujejo hrano z lovom in ribolovom,

uporablja oč kopje in puščico, ki ima ostrino, narejeno iz kosti. Edina skrb jim je najti stanovanje. Njihova obleka, narejena večinoma iz kož, je topla. Nikdar jim ne manjka drv za kurivo in za stavbo hiš, ki jih stavijo do polovice v zemljo in v katerih pozimi lahko udobno in na toplem prebivajo. Poleti so v šotorih, ki jih osvežuje hladen veter. So zdravi, močni in srečni. Njih edini življenjski smoter obstoja v preskrbovanju hrane. Včasih imajo mnogo, včasih zelo pičlo. V časih, ko imajo mnogo hrane, prirejajo pojedine, v slabih časih pa gladujejo in umirajo gladu. Ali da bi neprestano gladoval samo en del tega ljudstva, jim je nepoznano. Poleg tega nimajo nobenih šol.

V Združenih državah, ob obrežju Zpadnega Oceana, živi angleško ljudstvo. So visoki civilizirani ljudje, katerih kapital znaša najmanj 300 funtov šterlingov na glavo. Angleži ne pridobivajo svojih živil z lovom in ribolovom, nego z delom in vsemogočimi zvijačami in triki. Večina njih trpi radi slabih stanovanjskih razmer, žive v bednih stanovanjih, oblečeni so slabo in nezadostno. Nekateri nimajo niti strehe in morajo spati pod milim nebom. Pozimi in poleti najdemo nešteto njih trepetajočih in v cunje oblečenih na cesti. Tudi oni imajo dobre in slabe čase. V dobrih časih se mnogim posreči, da dobe dovolj jesti, v slabih gladujejo in umirajo od gladu. Gladujejo danes, gladovali so včeraj in predvčerajšnjim in gladovali bodo jutri in prihodnje leto; kajti pri njih vlada, v nasprotju z Innuiti, kronična lakota. Štirideset milijonov Angležev je, in 939 od 1000 umira vsled uboštva, medtem ko se 8 milijonov obupno bori, da se obrani uboštva. Poleg tega je vsak novorojenec, ki zagleda pri njih luč sveta, obremenjen z dolgom 22 funtov šterlingov — vsled takozvane iznajdbe: »nacionalni dolg«.

Ako primerjamo povprečnega Innuita in povprečnega Angleža, najdemo, da je življenje prvega manj trpko; dočim Innuit trpi bedo le v slabih časih, je med Angleži tudi beda v dobrih časih. Nobenemu Innuitu ne manjka kuriva, obleke, stanovanja, medtem ko se mora Anglež neprestano boriti za te tri reči.

V zvezi s tem se treba spomniti, kaj je rekel mož, kakor je Hukley. Vsled izkušenj, ki jih je nabral kot javni zdravnik v East End v Londonu in kot znanstveni raziskovalec med primitivnimi divjimi ljudmi, je prišel do sledečih zaključkov: Ako se me postavi pred vprašanje, ktere življenske razmere si naj izvolim, bi se rajši odločil za življenske razmere divjaka, kakor pa za razmere, v katerih žive ubogi v krščanskem Londonu.

Dobrine, ki jih ti ljudje uživajo, so sadovi lastnega dela. Ker pa civilizacija Angležem ni mogla preskrbeti živeža in stanovanja, kar ima Innuit, je, mislim, na mestu, ako stavim sledeče vprašanje: Ali ni civilizacija dvignila v človeku produkcijske sposobnosti? Ako tega ni storila, je zanič.

Treba pa takoj povedati, da je civilizacija v resnici usposobila človeka za večjo produkcijsko delavnost. Pet ljudi lahko producira kruh, ki preživlja tisoč ljudi. En človek lahko producira za 250 ljudi bombaža in za 300 ljudi tkanin ali za tisoč ljudi čevljev in škornjev. Vendar sem povsod konštatal, da milijoni angleškega ljudstva nimajo niti stanovanja niti obleke in čevljev. In zato moramo vprašati: Kako je mogoče, da civilizacija, ki je v resnici dvignila produkcijsko sposobnost človeka, ni mogla v splošnem zboljšati položaja človeka?

Tu je samo en odgovor: Slaba uprava. Civilizacija je ustvarila vse dobrine, ki si jih poželi človeško srce. Ali povprečni Anglež nima prav nič od tega; in če bi moral biti od tega za vedno izključen, je boljše, da to civilizacijo zavržemo. Saj vendar nima smisla vztrajati še na tako veliki umetnini, ki je pa vendar javna napaka.

Pa še en izhod je, ali samo en edini: Civilizacijo moremo prisiliti, da zboljša življenske pogoje človeka. Zgrabimo za to rešitev. Stali bomo, res da, naenkrat pred problemom, okrog katerega se v resnici suče vse. Ali držali se bomo principa: koristno obdržati, škodljivo opustiti. Vladna oblika za Anglijo je: ali koristna ali škodljiva. Ako je škodljiva, se jo mora odstraniti. Ako pa je nasprotno koristna za deželo, tedaj treba skrbeti, da bodo imeli od nje korist vsi.

Če prinaša boj za nadvlado na komercijelnem polju koristi, naj ostane. Če ne prinaša tega, škodi delavcu in poslabšuje njegove razmere bolj, kakor so razmere divjaka, tedaj opustite tuji trg in industrijalno gospodstvo. Ne oporekamo, da si štirideset milijonov ljudi, ki živé sredi civilizacije in posedujejo več individualne produkcijske sposobnosti, želi večjega števila dobrin in užitka, kakor Innuiti.

Ako 400.000 angleških gentlemenov, ki po svojih lastnih izjavah v statistiki iz leta 1881., ničesar ne dela, nobene koristi ne prinaša, se jih mora odstraniti. Naj orjejo polja in sadé krompir. Ako bodo prinašali koristi, se jih obdrži; vendar je treba skrbeti za to, da ima vse angleško ljudstvo od tega koristi, kar s svojim delom ustvarja.

Kratko, družba mora biti reorganizirana in uvesti se ima pametna uprava. Ni nobenega dvoma, da je sedanja uprava nemogoča. Prebivalstvu združenih kraljevin je izcedila srčno kri, del prebivalstva, ki je ostal doma, je oslabila, da ni več sposoben boriti se v prvih vrstah s konkurenčnimi narodi. Ustvarila je West End in East End,* mogočen, kakor je država sama — na eni strani razuzdan in gnil, na drugi strani bolehav in izstradan.

Mogočna velesila se bliža pod tako negodno upravo propasti. Z besedo velesila razumevam politično mašinerijo, ki drži vse angleško govoreče države skupaj, izvzemši Združene države. Ta sila je krvava in mnogo močnejša kot politična sila, in Angleži so v novem svetu ter na drugi strani zemeljske oble tako močni in življenja krepki kakor le kedaj; je to politična velesila, po imenu jim pripadajoča, ki pa bo zdrobljena. Politična mašinerija, ki ji pravimo Britanski imperij, grozi razpasti. V rokah sedanje uprave zgublja z vsakim dnevom na svojem vplivu.

Jasno je, da mora kot suhi list odleteti uprava, ki je vladala tako strašno in zločinsko. Ni samo razsipna in nesposobna, pregrešila se je tudi z napačno uporabo vrednosti. Vsi ti izrabljeni, trohneči ubožni domovi, vsi ti slepi, vsi jetniki, vsak posamezen mož, vsaka žena in vsak otrok, katerega gloda lakota, gladuje le, ker je vladajoči razred vrednosti napačno uporabil.

Niti en član vladajočega razreda ne more zahtevati, da bi sodba človeštva o njem izrekla oprostilno rabsodbo. Živeči v svojih hišah in mrtvi v svojih grobovih, bodo poklicani po majhnih otrocih, ki so umrli vsled pomanjkanja hrane, na odgovornost, in mlada dekleta, ki so zbežala iz izkoriščevalnega pekla v nočno promenado Piccadillye, jih bodo klicala na odgovornost. In klical jih bo vsak izmozgan delavec, ki je skočil

* meščanski in proletarski del Londona.

v Kanal. Vsi ti protestirajo zoper jed, ki jo uživa vladajoči razred, zoper vino, ki ga pije in zoper fine obleke, ki jih nosi. Protest doni iz osem milijonov grl, ki nimajo dovolj jesti, iz dvakrat osem milijonov teles, ki niso nikdar poznali poštene obleke in poštenega stanovanja.

Zmota je nemogoča. Civilizacija je produkcijsko zmožnost človeka postoterila. Ali vsled slabe vlade živi civilizirano človeštvo hujše kakor živali, ima manj jesti in uživa manj zaščite kakor divji Inuiti v surovem podnebnju, ki žive še danes tako, kakor so živeli v kamneni dobi pred desettisoč leti.

Prevedel Iv. Vuk.

Opomba uredništva: Jack London (izgovori Džek Londn) je najpriljubljenejši ameriški pisatelj. Iz vagabunda, potepuha, sezonskega delavca, mornarja se je razvil v največjega sodobnega svetovnega pisatelja. S svojimi pisateljskimi honorarji si je uredil udobno materialno življenje, toda ostal je do kraja puntar, revolucionaren socijalist. Umril je l. 1916.

V slovenščini so doslej izšla sledeča njegova dela: Železna peta, socijalen roman, Krištof Dimač, Morski vrag, Roman treh src, Klic prirode in Zgodbe z južnega morja. V nemščini izdaja založba »Universitas« v Berlinu njegova zbrana dela, ki obsegajo 49 knjig. V nemškem prevodu jih je doslej izšlo 18. V kratkem izide v slovenščini »Kralj alkohol«, roman njegovega lastnega življenja. Vsi sodrugi in naše knjižnice naj si nabavijo vse Londonove knjige. Vsa pojasnila dobite pri centrali »Svobode«.

DELAVSKI ŠPORT.

Delavsko športno gibanje v Jugoslaviji.

V Jugoslaviji je delavsko športno (nogometno, hazensko, lahkoatletično itd.) gibanje dobro razvito, a zelo razcepljeno. Združeno je v dveh zvezah: v Bloku radniških klubova v Zagrebu in v Savezu Radniških Kulturnih i Športnih Društava za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu. V Sloveniji se športna podzveza »Svobode« še snuje. Obstoja pa že Osrednje društvo kolesarjev v Mariboru. — Društev, ozir. klubov, je precej. Največ je neorganiziranih. Ker še nimamo nikake delavske športne zveze in ker vsled različnih, glavno finančnih vzrokov, niso stiki med delavskimi športnimi klubi zadostno razviti, morajo biti ti — ako hočejo prosperovati — včlanjeni v meščanskih zvezah, in to glavno v Jugoslovanskem Nogometnem Savezu. Oglejmo si malo te klube:

V Sloveniji jih imamo sedem, in sicer v Ljubljani (dva), v Mostah, na Jesenicah, v Trbovljah, v Hrastniku in v Mariboru. Ljubljanski SK »Svoboda« je dosegel letos jeseni prvenstvo I. b razreda in 25. nov. v tekmi s prvorazredno »Ilirijo« boljšo goaldiferenco (5 : 3) kot pa 1. dec. prvak I. razreda »Primorje« z istim klubom (9 : 3). Prvak II. razreda v Ljubljani je tudi delavski klub SK »Grafika«. Prvak trboveljskega okrožja LNP je tudi delavski SK »Amater«. Mariborska »Svoboda« je pa dosegla tokrat le predzadnje, t. j. četrto mesto mariborskega I. razreda. — SK »Amater« v Trbovljah ima še hazensko, SK »Svoboda« na Jesenicah smučarsko in SK »Grafika« v Ljubljani turistovsko, strelsko in druge sekcije.

Na Hrvaškem in v Slavoniji je mnogo delavskih klubov. Prvak Bloka radniških klubova v Zagrebu za l. 1928, zagrebški SK Željezničar, je dosegel letos četrto mesto v I. razredu ZNP, kar je prav lep uspeh, zlasti, ker so bili porazi doseženi le slučajno.

Bosna in Hercegovina imata okrog deset delavskih športnih klubov. Že zgoraj omenjena zveza izdaja tudi svoje lastno glasilo »Snaga«. Prvak delavskih klubov, SK »Hajduk« v Sarajevu, postane najbrže tudi prvak SNP. Začetkom decembra je namreč porazil dosedanjega prvaka SNP, »Saška«, z 2 : 1. SK »Hajduk« je otvoril letos koncem maja tudi svoj lep štadijon v Sarajevu. — Tu je razvit precej tudi »Prijatelj Prirode«.

V Vojvodini je delavsko športno gibanje dobro razvito. Novosadski SK »Radnički« je dosegel letos drugo mesto v I. razredu novosadske nog. župe. Proti prvaku Sub. N. P., »Sandu«, je igral Metalski SK iz Subotice že neodločeno. Imamo tu še dobre klube v Bečkereku, Vršcu, Novem Sadu, Subotici, Franzfeldu, Hajfeldu, Ban. Karlovcu itd. Del. SK »Viktoria« (Franzfeld), SK »Radnički« (Ban. Karlovac) in SK »Radnički« (Vršac) imajo tudi svoje hazenske ozir. rokometne sekcije.

Tudi v Srbiji se je začel razvijati delavski šport. SK »Grafičar«, SK »Gvozdjar«, SK »Željezničar«, SK »Radnički«, RSK »Borac« (v Beogradu), SK »Borac« (v Paračinu), RSK »Obilić« (v Kruševcu), »Mladi Radnik« (v Kragujevcu), dalje klubi v Leskovcu in Nišu nam pričajo o tem.

In Črna gora jim sledi. Po en klub imamo v Podgorici in na Cetinju.

Iz Dalmacije nimamo poročil.

Kakor sledi iz gornjega, obstoječi delavski športni klubi lepo reprezentirajo delavski šport. Ako bi ne bilo tako finančnih kot drugih zaprek, bi etnotna delavska športna zveza ne bila nemogoča kot je to doslej. Upamo, da se dosedanji razgovori ne prekinejo in da se kmalu uresniči čas, ko delavski športni klubi ne bodo več potrebovali meščanskih in ko se bo izvedla tudi na tem polju delavska emancipacija in neodvisnost. Šele s tem trenutkom bo mogoče z uspehom širiti med delavskimi športniki razredno zavest, v delavskih klubih pa gojiti delavski šport in način tekmovanja, ki mu ni za rekorde, marveč za pošten način boja. Šport ni za delavca le šport kot tak, marveč sredstvo, da se telesno in duševno okreпча. Da se vse to čimprej uresniči, stremimo za tem! Cv. K.

Delavskim športnikom in športnim klubom! Po našem »Del. Športnem Listu«, ki je izhajal v letu 1927 in »Delavskem Športu«, prilogi »Pod lipe« v letu 1928, nam nudi obnovljena »Svoboda« kotichek, v katerem se bomo pomenkovali o zadevah, ki nas zanimajo. Pozivljamo Vas, da postanete vsi člani »Svobode«, ozir. se naročite na njeno glasilo, ki bo odslej obenem tudi Vaše glasilo. Vse delavske športne klube pa prosimo, da nam redno poročajo o vseh tekmah in drugih važnejših prireditvah, da bomo imeli vedno pred seboj točno sliko našega hotenja in nehanja.

Uredništvo.

Delavski kolesarji v Sloveniji so večinoma organizirani v osrednjem delavskem kolesarskem društvu, s sedežem v Mariboru. Na pobudo delavske kolesarske internacionale na Dunaju se je »Svoboda« pričela z njimi pogajati za zedinjenje. Mariborska centrala je zedinjenje odklonila in izjavila, da se bo posvetovala s svojimi podružnicami. Ker pa svojih podružnic o vsem ni obvestila, je centrala »Svobode« razposlala vsem njihovim podružnicam okrožnico, v kateri jim je predlagala, naj skličejo konferenco v svrhu združenja s »Svobodo«, ki goji vse panoge delavske kulture in športa. Šele pritisku svojih podružnic se je mariborska centrala udala v toliko, da jih je sklicala na tozadevno konferenco, ki je s 15 : 5 glasovi načelno sklenila združitve s »Svobodo« in naročila svoji centrali, naj skliče skupno konferenco s »Svobodo«. Na tej konferenci bi se dogovorili o načinu zedinjenja, ali pa vsaj skupnega dela. Mariborska centrala je to konferenco zavlačevala in še do danes ni marala obvestiti

centrale »Svobode« o poteku in sklepih konference njihovih podružnic. Na večkratno našo urgenco so nam končno vendarle spročili, da sklicujejo tozadevno konferenco 8. dec. t. l. v Mariboru. Niso nas pa obvestili, kaj sploh mislijo predlagati na tej konferenci in nam na večkratno naše vprašanje do danes še sploh niso odgovorili. Medtem je kolesarska internacionala z Dunaja ponovno intervenirala, da pride do skupne konference, in je obenem sporočila svojo željo, da se udeleži pogajanj tudi njen zastopnik z Dunaja. — Pri tem naj mimogredé omenimo, da ima kolesarska internacionala redne stike z nami in ne z mariborskim društvom! — Mi smo brž obvestili o tem Mariborčane, ki so nam pa odgovorili, da sploh ne bodo sklicali konference, hkrati so nas pa prosili, naj o tem ne obveščamo njihovih podružnic. Mi smo jim na to sporočili sledeče:

— »Mi bomo obvestili Vašo internacionalo, Vaše in naše podružnice, da se ne marate pogajati za ujedinjenje v smislu predlogov, ki jih je stavila konferenca Vaših podružnic. Ko Vas o tem obveščamo, izražamo hkrati trdno upanje, da bo prišlo do zedinjenja vseh delavskih kulturnih organizacij.«

Né moremo razumeti, zakaj je mariborska centrala preložila konferenco, čim smo jo obvestili, da bo prišel tudi zastopnik njihove internacionale. Čudimo se, da se upa mariborski odbor tako obnašati proti volji večine svojih lastnih podružnic. Konferenco bo morala brzkone sklicati kaka podružnica osrednjega društva delavskih kolesarjev. »Svoboda« ima že več kolesarskih sekcij, vendar smo nasvetovali podružnicam, naj počakajo z ustanavljanjem novih sekcij, dokler se ne sporazumemo s kolesarskim društvom. Toda dolgo ne bomo čakali. — Sedaj imajo besedo podružnice kolesarskega društva.

Občni zbor »Askö-ja«, 13. in 14. oktobra 1928 se je vršil na Dunaju III. redni občni zbor avstrijske Delavske zveze za šport in telesno vzgojo (»Askö«). »Askö« združuje danes 2500 društev z 250.000 člani, ki so združena po panogah športa v 16 sekcijah. Glavna točka dnevnega reda je bila: II. Mednarodna Delavska Olimpijada na Dunaju leta 1931. Zveza je sklenila pripraviti vse, da ta olimpijada čim najbolj uspe. Štadijon za olimpijado zgradi dunajska občina in temeljni kamen je bil položen 12. novembra. Štadijon bo v Pratu. Za predsednika zveze je bil izvoljen dr. Julius Deutsch.

Kongres Zveze češkoslovaških delavskih telovadnih jedrot v Pragi. 28., 29. in 30. septembra 1928 se je vršil v Pragi kongres Zveze češkoslovaških delavskih telovadnih jedrot v Pragi. Pred njim so se vršile 28. sept. konference načelnikov, vzgojiteljev in samaritanov. Kot zastopnik tehničnega odseka Socialistične delavske športne Internacionale je bil navzoč sodr. Riedel iz Leipziga. — Konferenca načelnikov in vaditeljev se je udeležilo 236 vaditeljev in 53 vaditeljic. Konferenco vzgojiteljev, katere se je udeležilo 160 vzgojiteljev in vzgojiteljic, je vodil sodr. Vaverka. Razpravljalo se je o 10 letnem organiziranem izobraževalnem delu v jedrotah ki je rodilo že bogate sadove. Samaritani, najmlajša panoga Zveze, so razpravljali na svoji prvi konferenci o organizacijskih vprašanjih in o predlogih za ustanovitev novih samaritanskih skupin. Izvoljen je bil definitiven odbor, ki ima nalogo načeta vprašanja izvesti. — IX. kongres Zveze je bil otvorjen 28. sept. s posvetovanjem, na katerem je bilo navzočih 550 delegatov in gostov. Po pozdravih gostov in po prečitaniu pozdravnih pispov, med njimi tudi jugoslovanskega, je starosta sodr. F. Hummelhans poročal o 25 letnici Zveze, pri čemur je naglašal zlasti zasluge in delo Zveze za češkoslovaško delavstvo. Dalje se je razpravljalo o gradbi Zvezinega doma v Pragi. Posvetovali so se o finančnih akcijah v okviru gibanja samega, ki naj bi dovedle do skorajšnjega uresničenja gradbe. Kongres je sprejel obširen akcijski program, v katerem so zbrane zahteve, ki so bile stavljene članstvu v gibanju samem kakor tudi javnosti. Uvedba nogometa je bila soglasno odklonjena, priporočena pa uvedba hazene ozir. rokometu ter lahke atletike. Od avtonomnih korporacij se zahteva podpora za telovadno gibanje, od države pa zgradbo stalnega štadijona.

Delavska športna in telovadna zveza za Alzacijo in Loreno je sklenila na svojem XI. kongresu, ki se je vršil 4. nov. 1928 v Guebwilleru, da se zopet združi z Unijo delavskih športnih in telovadnih društev Francije v Parizu in s tem obnovi enotnost francoskega delavskega športnega gibanja v Lucernski Internacionali. Alzaška zveza ima 13 društev z 2011 člani.

Nürnberg 1929. II. telovadne in športne slavnosti Delavske zveze za telesno vzgojo in šport v Nemčiji se bodo vršile od 18. do 21. julija 1929 v Nürnbergu. 14. julija se bo vršil slavnostni dan dece, 18. julija pa dosepejo posebni vlaki iz cele Nemčije in tujine, 19. julija prično glavne slavnosti: oficijelna otvoritev v znameniti mestni hiši, dopoldne pričnejo telovadne tekme, tekme v lahki atletiki in telovadnih igrah z žogami, 20. julija se vrše skušnje posameznih okrožij, skušnje v prostih vajah,

skušnje gostov in manifestacija mladine. V nedeljo 21. julija dopoldne se vrši slavnostni sprevod, ki pojde skozi Nürnberg v dveh skupinah. Ena skupina pojde iz vzhodnega, druga pa iz zahodnega dela mesta. Pri prihodu na štadijon prirede bobnarji in piskalci (Trommler und Pfeifer) koncert množic, nato slede proste vaje članov in članic, končne tekme v telovadnih igrah, posebni nastopi in slavnostna slika. Zvezna telovadna šola v Leipzigu pripravlja nekaj večernih nastopov, da vsestransko pokaže napredek in rezultate svoje vzgoje. — Nürnberški nastop bo največji delavski telovadni nastop v letošnjem letu. Nemška Zveza, ki je najmočnejša članica Lucernske Internacionale, je imela svoj prvi nastop leta 1922 v Leipzigu.

DELAVSKE KNJIŽNICE.

Knjižnic »Svobode«

je sedaj 18. Nekatere precej dobro poslušajo, nekatere pa začasno spé. Knjižnice ne delujejo po enotnem sistemu, večina si ne zna ustvariti dohodkov iz samega izposojanja knjig in tako so v stalni krizi. To stanje je treba izboljšati. Centrala »Svobode« je že sporočila vsem prizadetim podružnicam, da bo sklicala konferenco vseh delavskih knjižničarjev in priredila zanje poučni tečaj, čim bodo podružnice poslale pregledno poročilo o stanju in poslovanju svojih knjižnic. Vse knjižnice bo treba voditi po enotnem sistemu in nabavljanje knjig ne bo smelo iti mimo centrale. Kajti podružnice si v nevednosti često nabavljajo nepotrebne knjige, tako da jim zmanjka denarja za dobre. Ako se knjižnico dobro vodi, se lahko sčasoma dobi toliko dohodkov, kolikor je potrebno za redno stalno nabavljanje novih in popravo starih knjig. Primer za to imamo v

Ljubljanski knjižnici Delavske zbornice,

ki se je ustanovila septembra leta 1926. s tem, da ji je dala »Svoboda« v najem svojo ljubljansko knjižnico, ki je štela okrog 3500 zvezkov. Dočim se knjižnica pod neredno upravo »Svobode« nikakor ni razmahnila, se je pod upravo Delavske zbornice razvijala v prvih petih mesecih tako-le:

Mesec	Število obiskov.	Izposoj. knjig	Dohodkov v Din
September 1926	68	155	213.50
Oktober 1926	312	770	693.50
November 1926	442	951	889.—
December 1926	437	945	1128.—
Januar 1927	481	985	1348.—

Letos, torej po dveh letih poslovanja pa izgleda promet sledeče:

Mesec	Število obiskov.	Izposoj. knjig	Dohodkov v Din
Avgust 1928	1111	2284	4400.50
September 1928	1320	2639	5274.—
November 1928	1791	3614	8395.—

Promet torej zelo hitro narašča. Pri tem pa je treba pomisliti, da ima ta knjižnica močno konkurenco: šentjakobsko knjižnico, ki je doslej največja ljudska knjižnica v Jugoslaviji, knjižnico Prosvetne zveze, dvorsko itd. Po industrijskih krajih bi se lahko naše knjižnice silno razvile in zbrale okrog sebe na tisoče delavcev. Naše podružnice bi lahko z njimi obsegle res množico delavstva. — Centrala »Svobode« pričakuje od vseh podružnic, da bodo v svojem lastnem interesu čim prej omogočile ustanovitev in redno poslovanje knjižnične podzveze.

PEVSKA DRUŠTVA.

Pevsko podzvezo »Svobode« bomo tudi v kratkem ustanovili. Doslej imamo osem svojih pevskih zborov, od katerih je najboljši mešani zbor mariborske in moški zbor javorniške »Svobode«. Naši pevski zbori so bili doslej skoro brez proletarskih pesmi. Centrala »Svobode« je sedaj izdala za moške zборе note 12 delavskih pesmi, in sicer: Nam pravijo zidarji, Brodarji na Volgi, Delavska marseljeza, Bratje, le k solncu, rusko in srbsko nagrobno žalostinko, Himno delu in Slava delu, Rdeči prapor, dansko socialistično koračnico in Mlada garda. Tem bodo sledile druge. Note se dobé proti primerni odškodnini pri centrali, besedila teh pesmi bomo pa priobčevali v listu, da jih bodo znali ne samo pevski zbori, ampak vsi naši delavci.

NAŠE PODRUŽNICE.

Iz delovanja podružnice Maribor. Naša podružnica, ki je gojila dosedaj telovadbo, šport in petje, si je za bližnji čas določila širši program, ki bi zares povsem odgovarjal našim ciljem. Svojo glavno nalogo vidimo v tem, da nudimo delavstvu proletarsko izobrazbo in ga prebudimo v razredni zavesti. To hočemo doseči z rednimi predavanji in tudi z živo sliko na delavskem odru. Predavanja, s katerimi hočemo pričeti v najkrajšem času, se bodo vršila v Ljudskem domu predvidoma vsako soboto ob 8. uri zvečer. Lokal bo ločen od gostilniškega prostora in bo preskrbljeno za to, da bo prostor pozimi udobno razgret. V kritje nastalih stroškov se bo pobirala malenkostna vstopnina za člane 1 Din in za nečlane 2 Din. Upamo, da bo sprejelo delavstvo našo namero s polnim zanimanjem, kajti predavanja bodo nudila po težkem dnevnem delu marsikatero prijetno urico razvedrila brez kakih posebnih izdatkov.

Druge naše sredstvo za izobrazbo delavstva je dramatika. Kar že vsa leta pogrešamo, to hočemo v bližnji bodočnosti z odločno voljo tudi doseči. Ustanovili bomo že dolgo pričakovani in zaželeni dramatični odsek. V tem cilju vabimo vse sodruge in sodružice, ki imajo za stvar ljubezen in zanimanje, da se prijavijo pri predsedniku s. Preslu dnevno med 7. in 8. uro zvečer v Ljudskem domu. Čim bo zbrano zadostno število članov, bomo takoj začeli z delom.

Poleg navedenega bi imeli še omeniti, da smo razen mešanega pevskega zbora ustanovili tudi moški zbor »Svoboda«. Ta zbor ima vaje vsak torek ob 8. uri zvečer v Ljudskem domu. Ta dan se sprejemajo tudi novi člani za moški zbor. Mešani zbor pa ima svoje vaje odslej samo enkrat tedensko in to v četrtek ob isti uri. Tudi za mešani zbor sprejemamo do konca decembra nove člane in članice. Po tem dnevu pa je sprejem za krajši čas nemogoč iz razloga, ker se prične s študijem programa za proslavo desetletnice »Svobode« v Ljubljani.

Pevci in pevke, ako želite sodelovati pri nastopu v Ljubljani, prijavite se najkasneje do konca decembra.

Povedali bi še par besed o našem šahovskem klubu. Dasi je še klub čisto mlad, se smemo oponašati s precej dobrimi šahisti. Saj so si preskušali tudi že svoje zmožnosti in imeli dva turnirja. Kot zmagovalec iz zadnjega turnirja je izšel naš mladi s. Vili Vidović.

Upamo, da bomo tega sodruga lahko delegirali na morebitne medkrajevne delavske šahovske turnirje kot reprezentanta mariborske »Svobode«.

Da ne pozabimo svojih vrlih telovadcev! Dasi žive v najtežavnejših okolščinah, vendar vztrajajo pri agilnem delu za telesno vzgojo delavske mladine. Temu primerna spričevala so jim dali nastopi v Mežici in v Ljubljani. Bodrimo svoje telovadce k enaki vztrajnosti, tudi za bodoči čas in jim privajajmo v njih telovadnico čim več delavske mladine in poudarjamo geslo: »V zdravem telesu zdrav duh«. Le zdrav duh bo dal odločnih bojnikov za naš končni cilj: socializem!

Sodrug! sodružice! Pristopajte v svojo socialistično kulturno organizacijo in delajte za izobrazbo proletarijata. V izobrazbi je moč!

Prijave sprejema s. Presl in s. Piuka vsak dan zvečer v Ljudskem domu.

Guštanj. Razmere v tukajšnji »Svobodi« se začenjajo urejevati. Kljub silnemu naporu nasprotnikov, da bi razbili tukajšnje kulturno delovanje delavcev, vendar pri-

dobiva »Svoboda« vedno več pristašev. Tudi nasprotniki so morali spoznati, da so delavci bodisi na odru, pri tamburaših ali pri petju daleč pred vsemi drugimi. Knjižnica, ki je sedaj lepo urejena, že šteje sedaj 150 članov. Tamburaši so proslavili dne 8. decembra »Cankarjevo proslavo«. Predaval je s. Kuhar. Povedal je, da bi nam prav v sedanjem času bil Cankar najbolj potreben. Kako bi bičal buržuazijo tudi danes, ko so vendar dosegli »osvoboditev«, po kateri so dolga leta hrepeneli! Nato je sledil koncert tamburaškega zbora. Kljub kratkemu obstoju so delavci-tamburaši že daleč pred Sokolskimi tamburaši, ki že vadijo par let. Posebno važna za kulturni napredek delavcev so predavanja in te prireja tukajšnja »Svoboda« v letošnjem zimskem času kar zaporedoma. Predavanja so vedno dobro obiskana, kar je zopet dokaz, da se tudi tukajšnji delavec živo interesira za vsa kulturna vprašanja. In nasprotniki? Kaj prireditelji oni? Rokodelski pomočniki, ki se najbrž sramujejo imena »delavci«, so lansko leto začeli kar na veliko fabricirati komedije. Šolski upravitelj jih je začel hvaliti po buržuaznem časopisu. Mislił je namreč, da bi jih na ta način pridobil za svoje fašistične ideje. Največjo »komedijo« so pa imeli pri zadnji igri. Na ta način ne bodo delali reklame! Ko je zastor predčasno padel, čez celo komedijo, je menda padel tudi čez celo pomočniško društvo, ki je bilo ustanovljeno po naših nasprotnikih, ki so nas hoteli na ta način razbiti. Koliko so dosegli, se danes vidi. Naše razmere se počasi boljšajo in bo tukajšnja »Svoboda« kmalu to, kar bi morala biti: Zatočišče delavcev po trudapolnem delu in organizacija, ki ga oborožuje za nadaljno borbo

Senovo pri Rajhenburgu. Naša podružnica obstoja jedva dve leti in se razvija sledeče: Leta 1927 je nakupila 250 knjig v skupni vrednosti ca. 2500 Din. Leta 1928 pa inštrumente za tamburaški zbor v skupni vrednosti 4800 Din. Prometa v knjižnici je imela od 1. januarja 1926 pa do 1. decembra 1928 v znesku 964 Din. Tamburaški zbor je priredil 2. septembra 1928 prvi svoj koncert na vrtu Delavskega doma, nadalje vinski trgatav in Miklavžev večer. Razen tega je podružnica priredila skioptična predavanja kot »Racionalizacija dela in delavstvo«, »Novi Dunaj« in »Skandinavija«. Na vseh prireditvah je bilo po 100—150 udeležencev. Posebno dobro se je obnesel »Nikolaj Proletarec«, ki ga je priredila podružnica 2. decembra t. l. Prisostvovalo je preko 150 otrok in prav toliko odraslih. Opaziti je, da ima delavec velik talent, samo nuditi mu je treba prilike za izobrazbo. To je pokazal ta večer. Kljub temu, da živimo v napol industrijskem kraju, to se pravi, da je samo ena petina pravega delavstva, drugi pa kmečki sinovi in mali posestniki, kljub temu ustvarjamo, gradimo počasi in to sigurno. Vse intrige belih in črnih zavidljivcev ne bodo nič škodovala, nasprotno, v borbi je zmaga! Po tej poti bomo hodili ločeno od »monopol-kulturcev« naprej, vedno naprej do uresničenja cilja našega velikega apostola Karla Karxa: Proletarci vseh dežel, združite se! — Svobodaš.

Puntar.

(Naša slika.)

Sliko »Puntar«, ki jo prinašamo v današnji številki, je narisala nemška social. umetnica Käthe Kollwitz.

Käthe Kollwitz je bila rojena 8. julija 1867 v Königsbergu v vzhodni Prusiji. Risanja in slikanja se je učila najprej v Königsbergu, potem v Berlinu in Münchenu. Leta 1891. se je poročila z zdravnikom dr. Karl Kollwitz. Kot najmočnejšo duhovno vzpodbudo za svoja dela je po svoji izjavi črpala — ne pri slikarjih, temveč pri pisateljih: Zola, Ibsen, Tolstoj, Dostojevski, Gorkij, Gerhart Hauptmann.

Najprej je postala poznana po svojih risbah k »Tkalcem«, znani socialni drami G. Hauptmanna. (Iz te zbirke bomo tudi priobčili eno v našem listu.)

Za risbe »Kmečka vojna« je dobila Villa Romana nagrado, ki pomeni enoletno brezplačno bivanje v Villa Romana pri Firenci. Tudi iz te zbirke priobčimo eno sliko. Odtlej je svoje umetniško delo še z večjo vnemo nadaljevala.

Iz slik, ki jih bomo priobčili v našem listu, bodo vsi najboljše spoznali to slikarico zatiranih, revnih, trpečih, ponižanih in razžaljenih.

Slikam Käthe Kollwitz bodo sledile v našem listu še druge umetnine, da se bodo lahko naši bralci seznanili z najmočnejšimi predstavniki socialne upodabljaajoče umetnosti.

Listnica uredništva.

Mnogo gradiva je moralo iz 1. štev. izostati. Vse pride na vrsto. Poročila podružnic o njihovem dosedanem razvoju bomo vsa priobčili v listu. Nabirajte nove člane! Čim več bo članov, tem večji bo list!

1923.

V letu 1923 je priredila »Svoboda« 4 brezalkoholne večere in Cankarjev večer.

Člani telovadnega odseka so nastopili na vsedelavskem zletu v Mariboru, v Šoštanju in v Hrastniku. Doma so priredili dne 4. decembra 1923 I. telovadno akademijo.

Dramski odsek je uprizoril: »Rodion Razkolnikov« enkrat v Trbovljah in enkrat v Celju, »Martin Smola«, »Charlyeva teta«, »Spavaj moja deklica« dvakrat v Trbovljah, enkrat v Šoštanju, enkrat v Črni in enkrat v Mežici, »Predvečer 1. maja«, »Kontrolor spalnih vozov«, »Dedni logar« dvakrat, »Na dan sodbe«; nadalje mladinske predstave: »Šivilja Klara«, »Slepa ljubezen« in »Miklavžev večer«. Režijo sta vodila ss. Novak Franc in Korimšek Martin. Skupaj je bilo 17 dramskih prireditev, katere je posetilo 5215 oseb. Na slabejšo udeležbo je predvsem vplivala stavka.

1924.

V letu 1924 je priredila »Svoboda« dva brezalkoholna večera. Člani telovadnega odseka so se udeležili nastopov v Guštanju, v Šoštanju in v Studencih. V Trbovljah se je vršil dne 7. septembra 1924 I. okrožni zlet DTE »Svobode«.

Dramski odsek je uprizoril: »Protekcija«, »Maškarada« dvakrat v Trbovljah in enkrat v Hrastniku, »Doktor Vseznač«, »V imenu zakona«, »Kaznjenčeva hči«, »Kamela skozi uho šivanke«, »Mrak« dvakrat v Trbovljah, enkrat v Hrastniku, enkrat v Črni in enkrat v Mežici, »Mlinar in njegova hči«, »Poslednji mož« dvakrat; nadalje mladinske predstave: »Mali izgnanec«, »Divji mož«, »Pariški siromak« in »Miklavžev večer«.

Režijo sta vodila ss. Polovič Milan in Tržan Ivan, za mladino s. Sajevec AnTON, kateri je likratni pisal mladinske igre. Vseh dramskih predstav je bilo 20, katere je posetilo 5860 oseb.

1925.

V letu 1925 je priredila »Svoboda« 14 predavanj »Delavsko gibanje« (preds. s. Tuma) in 2 predavanj s. Merzelja. Izletov v naravo je priredila »Svoboda« 8, katerih se je udeležilo skupno 255 članov in članic.

Člani telovadnega odseka so nastopili v Hrastniku, Zagorju in Šoštanju. Doma so priredili eno telovadno akademijo in en javni telovadni nastop.

»Svoboda« je poslala na svoje stroške tri člane na I. del. mednar. olimpijado v Frankfurt in sicer s. Dolanc Jožeta, Piki Franca in Rinaldo Franca. Slednja dva sta sedaj pri »Sokolu«. »Svoboda« je priredila tudi predpustno maškarado. V letu 1925 se je ustanovil tudi športni odsek, kateri je priredil v l. 1925 6 tekem. Potrebni arhiv je nabavila »Svoboda« v znesku 1100 Din.

Dramski odsek je uprizoril: »Veriga«, »Magda« dvakrat v Trbovljah, enkrat v Zagorju in enkrat v Šoštanju, »Veseli dan ali Mašček se ženi«, »Hlapec Jernej (1. maja)«, »Poslednji mož« enkrat v Zagorju in enkrat v Šoštanju, »Vozel« dvakrat, »Domen«, »Zaklad«, »Mrak« v Šoštanju. Režijo sta vodila ss. Polovič Milan in Majdč Leopold. Vseh dramskih prireditev je bilo 14, katere je posetilo 6120 oseb. Najbolje obiskane igre so bile »Magda« in »Domen« (620—710).

1926.

V letu 1926 je priredila »Svoboda« 4 izlete v naravo, eno predavanje, Cankarjev večer in eno predpustno maškarado. Člani telovadnega odseka so se udeležili telov. nastopov v Zabukovci, Litiji, Zagorju, Hrastniku in na Jesenicah. Doma so priredili eno telovadno akademijo in javni telovadni nastop ob priliki razvitja prapora.

Dne 22. in 23. maja 1926 je imela »Svoboda« razvitje prapora. Dne 22. maja se je vršil veliki pevski koncert, pri katerem je nastopilo 15 delavskih pevskih zborov. Dne 23. maja zjutraj je bil sprejem drugih gostov (telovadcev itd.) na kolodvoru, kateri so došli s 16 prapori. Razvitju prapora je prisostvovalo okoli 7500 oseb. Pozdravni govor je imel takratni predsednik centrale »Svobode«, s. dr. Tuma in s. Klenovšek kot predsednik podružnice. Kumica je bila soproga s. Klenovška. Kot praporščak je prevzel prapor v varstvo s. Jereb Janko. Ker so oblasti tik pred slavnostjo isto prepovedale, je imel s. Korimšek kot tajnik obilo posla, da se je slavnost končno dovolila.

Športni odsek je priredil v letu 1926 4 nogometne tekme, nato se je odcepil od »Svobode« in ustanovil lastni športni klub, sedanji »Amaters«.

Dramski odsek je uprizoril »Magda« (ponovno v Trbovljah), »Rokovnjači«, »Kovarstvo in ljubezen«, »Predvečer 1. maja«, »Vrtinec« enkrat v Trbovljah in enkrat v Šoštanju, »Legionarji«, »Pred vaškim znamenjem«, »Mlinar in njegova hči«, nadalje mladinske predstave »Otroka brez pomladi«, »Izgnanec«, »Otroci se igrajo« in »Miklavžev večer«. »Svoboda« je priredila v letu 1926 dve dramatični šoli pod vodstvom g. pr. Šesta iz Ljubljane. Uprizorilo se je »Sumljiva oseba« in »Priljudni komisar«. Skupaj je uprizoril dramski odsek v letu 1926 15 predstav. Režijo je vodil

s. Majdič Leopold in pri mladini s. Sajevec. Vseh obiskovalcev je bilo 4370. Najbolj obiskane igre so bile »Rokovnjači« (770) in »Magda« (545). S. Majdič je nastopil kot gost pri igri »Na dan sodbe« dvakrat v Sošanju, enkrat v Velenju in l. 1927 v Litiji.

1927.

V letu 1927 je priredila »Svoboda« dva izleta v naravo, eno predpusno maskarado in Cankarjev večer. »Svoboda« se je udeležila tudi vsedelavskega izleta v Ljubljani. Člani telovadnega odseka so se udeležili telovadnih nastopov v Hrastniku, Zagorju in v Studencih. Doma so priredili eno telovadno akademijo. V decembru 1927 je priredila »Svoboda« recitacijski večer s. Seliškarija.

Dramski odsek je uprizoril: »Slaba vest« enkrat v Trbovljah, enkrat v Hrastniku in enkrat v Sošanju, »Druga mladost«, »Divji lovec«, »Eden od izvoljenih«, »Predvečer 1. maja«, »Magda« enkrat v Litiji, enkrat v Hrastniku, enkrat na Jesenicah in enkrat v Sošanju, »Očes«, »Živa pokopana«; nadalje mladinske predstave: »Bedak Pavlek« in »Miklavžev večer«. Vseh dramskih prireditev je bilo 15, katere je posetilo 4780 oseb. Režijo je vodil s. Majdič Leopold.

1928.

V letu 1928 je otvorila »Svoboda« plesno šolo. »Svoboda« je priredila en čajni večer in 3 izlete v naravo. Člani telovadnega odseka so se udeležili telovadne akademije v Zagorju in se pripravljalo za javni telovadni nastop doma.

Dramski odsek je uprizoril: »Vdova Rošinka« enkrat v Trbovljah in enkrat v Hrastniku, »Magda« (desetič), »Bratje sv. Bernarda« dvakrat v Trbovljah in enkrat v Zagorju, »Hlapec Jernej« (1. maj) in mladinsko predstavo »Povodni mož«. Pri prvi uprizoritvi »Bratje sv. Bernarda« dne 9. aprila 1928 je nastopil s. Majdič Leopold stotič na odru, za kar mu je društvo poklonilo lepo diplomu in šopek rdečih nageljinov. Več aktivnih sodrugov je nastopilo po 70–80 krat na odru, kot ss. Pavšek, Polovič, Korimšek in Tržan. Vseh dramskih prireditev je bilo 8, katere je posetilo 2680 oseb. Režijo vodi v letošnjem letu s. Majdič Leopold.

Od obstoja »Svobode« do danes je imela podružnica: 10 občnih zborov s 1780 udeleženci; 59 članskih sestankov s 1905 udeleženci; 23 predavanj s 3986 udeleženci; 7 umetniških večerov z 810 udeleženci; 12 družabnih večerov z 2000 udeleženci; 6 Cankarjevih večerov s 320 udeleženci; 17 izletov s 645 udeleženci; 4 telovadne akademije s 1160 udeleženci; 3 javne telovadne nastope z 8820 udeleženci; 145 dramskih prireditev z 59.784 udeleženci in sicer v Trbovljah 116 prireditev z 51.774 udeleženci in izven Trbovelj 29 prireditev z 8010 udeleženci.

Cankarjeva družba.

ustanovljena po »Svobodni«, bo letos izdala svoje prve štiri knjige: delavsko pratio, eno knjigo o socializmu in dva pripovedna socialna romana. Ta mesec bo treba začeti nabirati člane. »Svobodaši«, zavedajte se: čim več bo članov, tem več knjig, oziroma tem lepše knjige bodo izšle. Zato pojdite takoj vsi na delo, ko prejmete poziv!

Umetniška Matica

je razposlala dve lepi sliki: Predmestne lišče in portret Ivana Cankarja — vsem, ki so za preteklo leto poravnali letno članarino v znesku 24 Din. Če bo Umetniška Matica tako nadaljevala, bodo delavska stanovanja počasi izpremenila svoje lice: razne svetniške in druge neokusne podobe se bodo umaknile umetniškim slikam iz proletarskega življenja. Kakor čujemo, bo letos Umetniška Matica izdala za svoje člane tudi portret К а р л а М а р х а.